

Любі друзі! Багато народів захоплюються героїзмом і мужністю українського народу. Тож, ми вже зараз повинні працювати для відбудови, щоб і надалі прославляти нашу неймовірну Батьківщину.

Знання - це наша сила!

Коли лунає сирена-направляйтесь в укриття! Бережіть себе!

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта:

kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200,

але не пізніше 20:00

Урок № 23

Дата: 15.11.2023

Тема: Тенденції розвитку сучасної української та світової культури.

Мета: охарактеризувати тенденції розвитку сучасної української та світової культури; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення; виховувати інтерес ХІХ-ХХ ст.; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення

Хід уроку:

У ХХ ст. європейський тип культури поширився далеко за межі Європи, охопивши інші континенти — Америку, Австралію і ввійшов у тій чи іншій мірі у життя азійських і африканських країн — таких як Японія, Сінгапур, ПАР. Культура європейського типу вже не є характерною лише для Європи, її тепер називають «західною культурою». Відтепер можна говорити про наявність загальних рис, типових для західної культури в цілому які в своєрідному вигляді виявляються і в культурах інших країн.

Сучасна західна культура виключно динамічна. Практицизм, індивідуалізм, погоня за матеріальними благами, специфічне відношення до часу («час — гроші») багато в чому руйнують усталені в попередні епохи ідеали людської поведінки, людських взаємовідношень. Це культура заснована, на підприємстві, бізнесі, діловитості, її головні герої – люди що, вміють заробляти гроші. У ній ціняться активність, раціональність, професіоналізм.

Сучасна західна культура досить живуча і продовжує існувати, незважаючи на інші голоси філософів, письменників, художників про її загибель, її вдалось вистояти в двох світових війнах, у боротьбі з фашистськими і комуністичними режимами, які проголошували себе носіями нової і більш досконалої, аніж вона, культури. Мало того, творчі можливості західної культури не тільки вичерпались, але ще більше зросли, її досягнення у ХХ столітті стали настільки значними, що відозмінили умови життя всього людства і земної кулі.

Великий вплив на змістовну наповненість сучасної західної культури справили усі ті досягнення, що відбулись у різних формах матеріальної і духовної культури; винаходи в галузі електронних і комп'ютерних засобів зв'язку, освіти, побутової техніки, відкриттів в галузі генної інженерії, поглиблення у мікросвіт і космос, створення нових хімічних матеріалів з незвичайними властивостями тощо. Всі ці революційні зміни позначали перехід до нового типу суспільства (яке називають «постіндустріальним», «електронним», «інформаційним» тощо. Американський публіцист футуролог, автор одного із варіантів концепції постіндустріального суспільства Тоффлер, вбачає пряму залежність між розвитком техніки і способом життя, її цінностями. У роботі «Футурошок» Тоффлер стверджує, що прискорення соціальних і технологічних змін створює багато всезростаючих труднощів, що викликають шок як у окремого індивіда, так і суспільства в цілому. В

подібних соціокультурних умовах основним принципом у всіх сферах суспільного життя стає плюралізм.

Подібний плюралізм, появу множинності нових ідей ми помічаємо і у сучасному західному мистецтві. В ньому виникли різні течії і напрямки (експресіонізм, кубізм, абстракціонізм, сюрреалізм, неореалізм, гіперреалізм та ін.). виникли нові форми і жанри мистецтва, зв'язані з використанням техніки (художня фотографія, електронна музика, комп'ютерна графіка, тощо), набули популярність масові художні видовища, отримала розвиток тенденція до синтезу різних мистецтв, спорт став «мистецтвом».

Одночасно з цим критики західної культури говорять про те, що вона одночасно носить кризовий характер і якщо проти цього не приймати ніяких мір, то це загрожує втраті усіх її досягнень.

Свобода і насильство. З узагальненого погляду на культурологічні і суспільні процеси західного світу в ХХ ст. можна помітити з одного боку, відбуваються грандіозні масштаби і різке прискорення соціального і технологічного вдосконалення життя, а з іншої — необмежений розмах насилля і знущання над людиною, крайнім виявленням якого є гітлеровські злочинства проти людства, в страхіттях Освенціма, в казармених утопіях тоталітарних держав та ін. В минуле століття насилля було буденним явищем, воно складало необхідну умову існування і функціонування суспільної системи (так, без рабства не могло бути античності, а без кріпацтва — середньовіччя). В сучасній західній культурі, саме в наслідок пережитих спільноту у ХХ ст. змін насилля сприймається як порушення норм людського буття. Створення умов для збільшення свободи людини — одне із найбільших досягнень сучасної західної цивілізації. До цих умов відносяться:

- соціальна мобільність — відкритість шляхів для зміни соціального статусу людини, переміщення її із одних прошарків суспільства в інші і покращення свого матеріального стану (завдяки освіті, індивідуальним здібностям, успішній кар'єрі тощо);
- розширення можливостей вибору місця життя, професії, праці, сексуального партнера, чоловіка чи дружини;
- зростання часу для дозвілля і можливостей його індивідуального використання (хобі, спілкування тощо);
- збільшення різноманітності і доступності джерел інформації, а значить, і свободи у визначенні своєї інтелектуальної позиції;
- зростання соціологічної захищеності особистості;
- збільшення тривалості життя, а значить, і можливостей для самореалізації особистості, для досягнення повноти життя;
- зміна стилів поведінки і мислення у межах одного життя, закріплююча ідею розвитку, змін, діалогу поколінь.

Отже, культура зорієнтована на розвиток людської свободи, несумісна з насиллям над особистістю.

Елітарність і масовість. Відносне розшарування культури на «культуру усіх» і «культуру обраних» існувало завжди. Навіть в первісні часи шамани й жерці склали культурну еліту, володіючи особливими пізнаннями, які виходили за межі загальноплемінної культури. З появою писемності виникло розрізнення між елітарною культурою «грамотних» людей і фольклорною (народною, етнічною культурою). В ХХ столітті це розрізнення отримало форму елітарної й масової культури.

Елітарна культура, зорієнтована на думку її творців, на сприйняття елітою як кращої частини суспільства, яка має особливу сприйнятливості: форма культури, що включає

образотворчі види мистецтва, літературу, музику і призначена для вищих прошарків суспільства.

Об'єм інформації, що міститься у сучасних наукових виданнях, надзвичайно важкий зміст сучасного мистецтва малозрозумілі, важкі для сприйняття і вимагають для свого розуміння певних розумових зусиль і відповідного рівня знань.

Не маючи ніяких знань в галузі історії мистецтва, естетики, літературознавства, культурології тощо, важко уловній мірі оцінити багато видатних шедеврів літератури (наприклад, Джойса, Гессена, Боргеса, Хаколі — поетів-символістів; музики — Стравінського, Малера, Шнітке. Дебюсі; живопису — кубізму, абстракціонізму, сюрреалізму; кіно — Тарковського чи Сакурова). Висока культура стала спеціалізованою. Час енциклопедичне освічених універсалів, відчуваючих себе як вдома у всіх сферах культури пройшов. У кожній сфері культури тепер є своя, порівняльна небагато чисельна еліта.

Для масової культури характерним є загальнодоступність, легкість сприйняття, спрощеність, розважальність. Її світ багатолікий: пригодницька і детективна література, любовна лірика, кінематографія з бійками, вампірами, вбивцями, еротикою, поп-музика рок, реп, реггі, популярні очерки про наукові, навколонукові і псевдонаукові справи, зразки техніки, магазини, сенсаційні новини, реклама, спорт, містика... Масова культура не вимагає від людини ні знань, ні роздумів — навпаки, під її впливом вона деградує, бо її знання спираються на безпосередні емоційні реакції. Тому не дивно, що вона звертається до древніх міфів з їх іраціонально-емоційним настроєм і створення нових міфів, що сприймаються також безпосередньо — «не розумом, а серцем» (чаклунство, астрологія, гадання, віра в чудеса, расистські, націонал-соціалістичні, більшовистські утопії).

У масовій культурі протистоять дві тенденції: одна спирається на примітивні відчуття й бажання, майже до біологічних інстинктів (секс, агресія), і у своєму крайньому відображенні породжує контркультуру і антикультуру войовничо-вulgарну і ворожу до існуючих у світі порядків взагалі; інша з урахуванням властивого простим людям бажання підвищити свій соціальний статус і освітній рівень (популяризація науки, комікси з коротким викладенням сюжетів творів класичної літератури тощо). До кінця ХХ ст. друга тенденція помітно посилилася і культурологи стали казати про зростання мідкультури — культури середнього рівня. Проте розрізнення між масовою та елітарною культурою так само залишається гострою проблемою.

Урок № 24

Дата: 15.11.2023

Тема: Тенденції розвитку сучасної української та світової культури.

Мета: охарактеризувати тенденції розвитку сучасної української та світової культури; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення; виховувати інтерес ХІХ-ХХ ст.; розвивати аналітичне мислення, професійні навички, пам'ять, мислення

Хід уроку:

Сучасна культура плюралістична (від лат. pluralis — множинний): ніколи раніше не було такої різноманітності культурних систем і підсистем, поглядів, напрямків як тепер. З одного й того ж питання можна зустріти багато різних точок зору б наукової, філософської, художньої, релігійної, етичної, юридичної, політичної... При цьому визнається їх відносна незалежність. Плюралізм виявляється і у середині кожної системи чи підсистеми: існує множинність релігій, філософських концепцій, математичних й природничо-наукових теорій, художніх стилів, шкіл в мистецтвознавстві, медичних вчень, теорій особливості.

Таке протиріччя між цілісністю культури та її оволодінням суб'єктом через множинну мінливість областей знань призводить до того, що замість цілісної картини світу людина отримує осколки розбитого «дзеркала», які вона зібрати сама не зможе.

Культура в цілому «надлишкова» — в тому плані, що породжує надлишкову множинність можливих підходів до будь-якої проблеми, яка у ній виникає. Проте не всі із них ефективні, але це створює культурний фон, на основі якого зароджуються нові ідеї. Одночасно ця надлишковість є не тільки результат, але й джерело творчого розвитку культури.

Але механізми масової культури діють і в зворотньому напрямку — в сторону уніфікації, шаблонізації культурного життя, її принцип — тиражування і поширення в суспільстві одних і тих же матеріальних і духовних цінностей. Сотні мільйонів людей в різних країнах одночасно можуть отримувати один і той же комплект Ейфелева вежа у Парижі сьогоденних новин, дивитися одні й ті ж фільми і спортивні змагання, слухати одних і тих же співаків чи політичних діячів. Масова культура стандартизує все — від умов побуту, харчування й одягу до бажань, думок й ідеалів. І все це завдяки ЗМК (засоби масової комунікації), які нав'язують індивідам, що належать до різних соціальних прошарків, однакові соціальні стереотипи. В масовій культурі здійснюється «побіг від свободи»: особистість звільнюється від вибору власної позиції, перегляду множинності можливих варіантів, із яких потрібно вибрати, взявши на себе відповідальність за вибір. Право вибору передається іншому — авторитету, лідеру, телеведучому, священику чи просто владі. Уніфікація, шаблонізація смаків, поглядів, ідеалів поєднується з конформізмом, втратою самостійності автономності особистості (я — «як всі»), неприйняттям інших ідей, не співпадаючих з «загальною думкою»: «надлишковість» культури на цьому рівні зникає. Формується вузьке, одноманітне, примітивне бачення світу, характерне його сприйняттю для більшості з низьким рівнем освіти. Примітивізм і неосвіченість тут у якійсь мірі навіть вносять свій внесок у плюралізм сучасної культури: вони зрівнюють науку з міфом, логіку з містичними одкровеннями, а це призводить до формування у суспільній думці «норм», що мають право а існування у такій же мірі як й високі зразки творчого розуму.

Технізація. Загальновідомий факт — проникнення техніки у галузі буття тим більший, чим далі просунулась країна на шляху цивілізації західного типу. Технізація життя є невід'ємною стороною сучасної західної культури, засобом і результатом її розвитку. За блага, які несе людям технічний прогрес, приходиться розраховуватися: зростання продуктивності праці — призводить до безробіття; досягнення життєвого комфорту — збільшенням відірваності людини від людини; автомобілізація населення підвищує його мобільність і посилює забруднення атмосфери, губиться природа. Людина перетворюється в раба техніки. Панування техніки над людиною призводить до того, що вона сама набуває рис машини, стає автоматом, що функціонує у відповідності з вимогами технічного середовища, в якому воно знаходиться. Таким чином у цих умовах зав'язується боротьба між двома протилежними установками: технізацією та антитехніцизмом. Цим двом тенденціям і уявленням відповідають два протилежні погляди на науку: сциєнтизм і антисциєнтизм (англ. science — наука). Сциєнтизм відображується в переконанні, що наука є головною рушійною силою соціального прогресу і розвиток її дає засоби для відображення для вирішення усіх постаючих перед нею проблем. Наука дійсно стала лідером культури. Це підтверджується небувалим зростанням кількості людей, зайнятих у

галузі науки. Досить відмітити, що кількість сучасних вчених сягає більш, ніж 90% усіх вчених, що жили до цього на Землі.

Інший напрямок — антисциєнтизм — виступає з негативною оцінкою досягнень науки. Потрібно визнати, що багато успіхів науки (ядерна фізика, технічні науки, генетика й інші) несуть в собі загрозу для самого існування людства. Антисциєнтисти звинувачують науку в тому, що вона збила людство з вірного шляху, змістивши його увагу з осягнення Бога і душі, внутрішнього духовного вдосконалення людини на пізнання і перетворення зовнішнього середовища.

Основою самовідтворення культури є освіта. Наприкінці ХХ ст. її зміст, форми суттєво відставали від основних тенденцій розвитку цивілізації, слабо були зорієнтовані на перспективи цього процесу. Гостра потреба докорінних змін у сфері освіти зумовила проголошення в 1988 р. «Основних напрямів реформи загальноосвітньої і професійної школи». Нової моделі вітчизняної освіти потребувала поява на політичній карті світу незалежної України. Ця модель, відповідаючи реаліям посттоталітарного суспільства, мала стати національно зорієнтованою, органічно вписавшись у загальноосвітні процеси.

Складовою духовної культури, формою суспільної свідомості є наука, потенціал якої в Україні порівняно високий. Загальна чисельність наукових кадрів у 1994 р. була вдвічі більшою, ніж у Франції, й становила майже 300 тис. осіб, з яких понад 80 тис. — доктори і кандидати наук. Найавторитетнішим науковим центром є Академія наук України, яка у 1994 р. отримала статус національної. Останнім часом більш як у 20 разів зросла кількість прямих угод про співробітництво між зарубіжними та українськими науковими центрами.

Суперечливі процеси спостерігаються й у сфері літератури та мистецтва. Українській літературі вже повернено донедавна забуті й заборонені імена. На книжкових полицях з'явилися твори літераторів української діаспори. Це сприяє формуванню в читача цілісного уявлення про українську літературу, повертає українському народові неоціненний для подальшого розвитку художньо-естетичний досвід.

Питання для самоперевірки:

1. Які особливості розвитку культури в 20 столітті?
2. Як ви розумієте потягтя «елітарна, масова» культура.?
3. Що таке Технізація?

Домашнє завдання: законспектувати матеріал з теми та дати відповіді на питання для самоперевірки.

Рекомендована література: Чорний І. В. Культурологія. – К., 2017; Чорненький Я.Я. Культурологія. Теорія. Практика. Самостійна робота. Навчальний посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2017.

Шановні учні! Нагадую, що на виконанні вами завдання чекає моя електронна пошта: kvasha.n.v@gmail.com або Вайбер чи Телеграм за номером: 093-74-98-200, але не пізніше 20:00